

Alternativ konfliktlösning

Brott och straff på nya villkor

Medling vittnar om en rad olika förändringar i uppfattningen av konfliktlösning. Från de strikt reglerade domstolsprocesserna har man kommit till medlingsmöten som nästan inte alls är reglerade, där man i kontrast till de tydligt formulerade materiella grunderna har tillåtit mera utrymme för de stridande parterna. I stället för att enbart representeras av advokater har de två parterna själva kommit till tals. **Heidi Jokinen** granskar hur hanteringen av konflikter skiftat från domstolsprocesser motiverade av lagen, där samma gäller för alla, till att söka motivationen i deltagandet.

FAKTA

År 2008 överlämnades totalt 11 129 brott och tvistemål till medling. Totalt 2,02 % av alla finländska brott som faller under strafflagen överlämnades till medling under året. År 2008 utgjorde våldsbrott 39 % av de brottsfall som överlämnades till medling. Därefter kom skadegörelse (19 %). Totalt 13 % av fallen gällde stöldbrott, 5 % olaga hot, 3 % ärekränkning, 4 % hemfridsbrott och 7 % så kallade övriga brottsfall. Våldsbrott i nära relation utgjorde 8 % av alla fall. Antalen var av samma storleksklass som vid brottsfallen som överlämnades till medling 2007.

Källa: Statistikrapport 6/2009 Medling i brott- och tvistemål 2008 av Inst. för Hälsa och Valfärd (THL)

Det sker en rad olika förändringar i dagens värld. Dessa förändringar tycks inte ha något annat gemensamt än just förändringen i förhållande till det gamla. Det som tidigare var regelrätt och gällande kräver nu en ständig omorganisering och anpassning till den här tiden. Trenden åskådliggörs i ett behov av att hitta flexibla alternativ till rättsskipningen. Detta gäller också de lämpliga metoderna för konfliktlösningen.

beredda att acceptera avgöranden som dikteras av andra. Tron på individens egna möjligheter, framom expertens, förstärks.

Medling vid brott och i vissa tvister är ett konkret exempel på hur den enskilda individen har anförtrots en möjlighet av staten att påverka beslut som berör dem själva. Medborgarna har också varit villiga att ta till sig detta ansvar.

Medling befäster individens roll
Försöken att hitta alternativa metoder

Ur kritiken föddes tanken om att låta de två parterna, den brottsmisstänkte och brottsoffret, mötas informellt. Brottet uppfattas då som en gärning som riktar sig mot en individ och inte i första hand mot staten och dess normer.

Medling vid brott är en process av växelverkan där de två parterna får, tillsammans med en opartisk medlare, behandla inte bara de materiella men också psykiska konsekvenserna för brottet. Att lyssna på motparten bidrar till en bättre insikt i det som har hänt. Den personliga

terna. Där kommer de överens om hur konflikten löses. Avtalet rör sig ofta om en ekonomisk kompensation.

Eftersom ingen av de närvarande behöver ha några juridiska kunskaper, och också medlaren är frivillig i sin uppgift, behöver inte heller avtalet bygga på materiell rätt. Detta till trots kan avtalet få juridiska konsekvenser. I den finska brottslagstiftningen blev överenskommelsen mellan parterna redan år 1997 en grund för beslut om åtalsfergift och för beslut att inte utdöma straff.

”Ur ett moraliskt perspektiv är det direkta mötet mellan parterna oerhört viktigt”

”Den personliga delaktigheten i processen motiverar parterna”

Medborgarsamhället kan betraktas som den samhällssektor som står mellan staten och marknaden. Den avser frivilligt organiserade relationer och funktioner mellan människor. I dagens läge kan individen engagera sig på ett antal olika sätt och påverka olika beslut angående sig själva. Olika påverkningsmöjligheter har lett till att allt färre människor är

till domstolsförfarandet såg ett världsvitt uppsving på 1970-talet. Kritiken mot det offentliga systemet var dock inte enhällig. Det hördes ett antal olika röster. Somliga menade att den traditionella rätten var oförmögen att ta de enskilda individernas behov i beaktande, medan andra betonade vikten av samverkan mellan konfliktparterna.

delaktigheten i processen motiverar parterna. Därmed blir de också bättre förankrade i resultatet.

Ur ett mera moraliskt perspektiv är redan det direkta mötet oerhört viktigt. Men man kan också hysa ett mera resultatorienterat perspektiv. Då bedöms medlingen som lyckad om bara mötet resulterar i ett avtal mellan de två par-

Utesluter inte varandra

Medlingen utmanar det juridiska tänkandet. De flesta mellanmänskliga konflikter har inte någon färdig form. De måste då omformas genom den rättsliga interventionen så att de passar i de redan existerande rättsliga kategorierna. Den alternativa konfliktlösningen fungerar enligt en annorlunda logik. Då är huvudsaken inte

de juridiska frågorna utan människors egentliga behov och intressen som man försöker tillfredställa.

Även om man skulle kunna tro att det finns en tydlig spänning mellan medling och rättsväsendet, behöver det inte vara så. De två systemen behöver ingalunda utesluta varandra men inte heller införlivas i varandra. Växelverkan kan vara givande för båda systemen. De nya formerna för konfliktlösning kan bli en fruktbar belysning av det bristande i de gamla formerna och i bästa fall kan

mellan de två parterna ingås – en risk som många ser i medlingen.

Medling vid brott har en lång tradition i Finland men lagen om medling trädde i kraft först 2006. I och med lagen utvidgades medling till hela landet. Alla som vill ha medling har nu getts tillgång till det.

Moraliska synvinklar

Växelverkan mellan rätt och moral aktualiseras mycket tydligt i medlingsverksamheten. Behov som de två parterna har efter brottet är ofta av mera moralisk

domstolar. Frågan om en existentiell skuld är inte viktig för domstolen. Att bortse från emotioner i behandlandet av brott är dock paradoxalt. Brott är i sig något som anknyter till moral. Men inför domstolen försvinner parternas möjlighet till en mera existentiell och moralisk reflektion kring brottet. Det personliga mötet vid medlingen däremot stimulerar till att behandla också moraliska aspekter.

Ett etiskt liv baserar sig på tillit mellan människor; en tillit som man inte kan motivera enbart rationellt. De flesta av oss litar på sina vänner och släkt men inte nödvändigtvis på främlingar. I dagens värld har vi dock allt fler främlingar runt omkring oss. Vi erbjuds en mängd olika livsstilar och möjligheter, man får välja enligt eget behag. Detta reducerar basen av gemensamma värden. Samtidigt kräver livet inom ett och samma samfund en viss ömsesidig förståelse för de normer och regler som livet ska rättas efter. I slutändan kan man inte välja alldeles enligt eget behag.

Dialogen människor emellan, och speciellt mellan offer och förövare, är därför av stort värde även i dag. En medveten diskussion om värden och värdekonflikter måste ges rum. Betydelsen av moralisk kommunikation, som möjliggör ett utbyte av erfarenheter i moraliska frågor, är därmed avsevärd. Medlingen erbjuder ett tillfälle för ett sådant möte.

Heidi Jokinen
doktorerar i teologisk etik
med religionsfilosofi
hejokine@abo.fi

.....

”Det offentliga systemet står som garant på att inga godtyckliga avtal ingås”

.....

båda formerna gagnas och utvecklas. Medlingen kan ha en förnyande verkan på det offentliga systemet, vilket i sin tur kan stöda medlingen. När förlikningar är lämnade åt de två parternas avtalsfrihet uppstår risken att endera parten blir orättvist behandlad. I Finland står det offentliga systemet då som garant och kontrollerar att inga godtyckliga avtal

karaktär. Det är just i etikens och moralens område som medlingen kan göra en viktig insats i konfliktlösningen.

Domstolar bortser mycket bestämt från brottets moraliska aspekter. Straff ska utmätas uteslutet rationellt och inte alls emotionellt. Förargelse och förskräck som brottet förorsakade, eventuellt för båda parter, behandlas inte inför

FAKTA

Medling vid brott är en avgiftsfri tjänst, som innebär att parterna möts i närvaro av en opartisk medlare för att utreda möjligheten att komma överens om gottgörelse för det som brottet orsakat. Deltagande i medling är frivilligt.

Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för den allmänna ledningen av medlingsverksamhet. Länsstyrelserna är skyldiga att anordna medlingsverksamheten så att medlingstjänsten är tillgänglig i hela landet.